

Komparativna analiza privatnih osnovnih i srednjih škola u Engleskoj i Hrvatskoj

Ujčić, Gabriella

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:301697>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-30**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**KOMPARATIVNA ANALIZA PRIVATNIH OSNOVNIH I SREDNJIH ŠKOLA U
ENGLESKOJ I HRVATSKOJ**

(završni rad)

Studentica: Gabriella Ujčić

Studij: Sveučilišni preddiplomski jednopredmetni studij pedagogije

Mentor: prof. dr. sc. Sofija Vrcelj

Rijeka, srpanj 2016.

Sadržaj

1. UVOD.....	2
2. PLURALIZAM U ODGOJU I OBRAZOVANJU.....	3
3. JAVNE I PRIVATNE ŠKOLE – simboli kvalitetnog školstva?.....	5
3.1. Akademski uspjeh – ključan faktor uspješnosti privatnih škola?	11
4. PRIVATNO ŠKOLSTVO U ENGLESKOJ.....	15
5. PRIVATNO ŠKOLSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ	22
6. KOMPARATIVNA ANALIZA PRIVATNOG ŠKOLSTVA U ENGLESKOJ I HRVATSKOJ.....	27
7. ZAKLJUČAK	31
8. LITERATURA.....	32
SAŽETAK.....	37
ABSTRACT	38

1. UVOD

Kada se govori o privatnim školama, najčešće se podrazumijeva kako su to škole koje su namijenjene samo onima sa "dubljom" džepom, da su to elitne škole koje su odraz profinjenosti i kvalitete, da pružaju iznimno visoku razinu znanja i sl. Imaju brojne pristalice i kritičare, ali i roditelji djece su ti koji odlučuju koju će vrstu škole odabrati za svoje dijete. Pritom moraju biti usmjereni na zadovoljavanje dječjih potreba i želja te potreba današnjeg globaliziranog društva koje pred svaku osobu postavlja ogromne zahtjeve. Globalizacija podrazumijeva modernizaciju i stoga, potrebno je da se i današnji školski sistem odmakne od krutog i tradicionalnog načina učenja i podučavanja, ali i da se učenika stavi u središte čime se ostvaruje razvojno-humanistička paradigma.

Takva razmišljanja dovela su do toga da je u prvoj polovici 20. stoljeća, nastao pokret reformne pedagogije koji je zahtijevao jedan novi i sasvim drugačiji pristup odgoju i obrazovanju od prethodnog, krutog i zatvorenog. Kako se nastavljalo s ovim pokretom, pedagoški, školski te politički pluralizam su počeli dobivati svoje središnje mjesto u polju odgoja i obrazovanja. Sve prethodno navedeno, dovelo je do pojave privatnih škola. Privatne škole jesu škole koje *osnivaju crkve, pojedinci ili različite korporacije* (Vrcelj, 2000:34). Takve škole mogu biti osnovane i od građanskih i nastavničkih udruga, ali i od jedinica lokalne samouprave. Također, jedno ustaljeno laičko mišljenje govori kako su privatne škole one škole koje su odvojene od državnih škola. Naime, ta je konstatacija samo djelomično točna. Dva međusobno povezana pojma, *privatni odgoj i obrazovanje u najužem smislu i odgoj i obrazovanje uz potporu države* (Milutinović, Zuković, 2013:257) to i potvrđuju. Prvi se pojam odnosi na to da se država ne upliće u financiranje privatnih škola, dok drugi pojam, kako i u samom nazivu stoji, podrazumijeva djelomično financiranje privatnih škola od strane države.

Cilj ovog završnog rada je analizirati privatno školstvo u dvije europske zemlje, Engleskoj i Republici Hrvatskoj te usporediti sličnosti i razlike navedenih zemalja u kontekstu politike i gospodarstva, povijesnog pregleda razvoja te unutrašnje strukture privatnih osnovnih i srednjih škola.

2. PLURALIZAM U ODGOJU I OBRAZOVANJU

Prethodno spomenuti pluralizam podrazumijeva dualnost, različitost. U kontekstu odgoja i obrazovanja, susrećemo se s pojmovima pedagoški, školski te politički pluralizam koji su međusobno povezani procesi. Svoje temelje dobivaju u razdoblju reforme pedagogije kada se, osim privatnih škola, otvaraju i brojne alternativne škole. Ove su škole nastale kako bi se odmaknule od tradicionalnog školskog sustava te su se okrenule učeniku. Roditelji su također imali dosta velikog utjecaja zbog svojih zahtijeva koje su postavljali pred same škole, točnije pred odgoj i obrazovanje. Kako su se mijenjala vremena i društvo je postalo zahtjevnije te je tražilo izazove na svakom aspektu čovjekova života. Stoga ni ne čudi pojava pluralizma u odgoju i obrazovanju jer su oni temelji, točnije, počeci života svakog čovjeka. Prekretnicom se smatra 20. stoljeće upravo iz razloga što je *kontinuirano širenje demokratizacije odgoja i obrazovanja* (Milutinović, Zuković, 2013:256) dovelo do toga da pluralizam u odgoju i obrazovanju dobije središnje mjesto.

Prije spomenuti pedagoški, školski i politički pluralizam najbolje se shvaća ukoliko se ponude definicije tih ključnih pojmova. Pedagoški pluralizam podrazumijeva postojanje *različitih pedagogija u državnim i privatnim školama* (Matijević, 2011:4). Primjer za to su najčešće spominjane Montessori pedagogija, Waldorska pedagogija, Freinetova pedagogija itd. Važno je napomenuti da *alternativne škole uglavnom djeluju kao javne ili privatne škole s određenim, često inovativnim nastavnim planom i programom i fleksibilnim programom koji se temelji na interesima i potrebama učenika* (Milutinović, Zuković, 2013:260). Prema ovoj definiciji, alternativne su sve škole koje unose promjene u tradicionalni školski sustav te se orijentiraju na samog učenika. Ali, privatne škole nisu alternativne škole u potpunosti iako mogu provoditi alternativne pedagoške koncepte, kao što je slučaj u Republici Hrvatskoj gdje djeluju tri privatne alternativne škole, a to su Waldorfska škola u Rijeci, Waldorfska škola u Zagrebu te osnovna Montessori škola „Barunice Dedee Vranyczany“ u Zagrebu. Ove škole djeluju po nastavnom planu i programu koje je propisalo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, ali one taj plan i program ostvaruju sukladno alternativnoj pedagogiji, odnosno, po metodi Montessori ili Waldorf. Na isti ili pak sličan način, u svijetu se odvija rad privatnih osnovnih i srednjih alternativnih škola. Školski je pluralizam drugačiji od pedagoškog iako su, naravno, međusobno povezani te on polazi od osnivača škola, kao što su građani, političke ili građanske udruge, vjerske ustanove i sl. u određenoj državi te se prema tome, dakako, i razlikuju. Ono *podrazumijeva posebnost, samostalnost škola i ravnopravno egzistiranje školskih zamisli* (Matijević, 1994:48; vidjeti i Bognar, 1994.). Osim toga, školski pluralizam

podrazumijeva rad svih škola, od državnih, privatnih pa sve do alternativnih škola. Posljednji, ali ne manje bitan, jest politički pluralizam koji objedinjuje i pedagoški i školski jer se bez političkog, ne bi mogla ni odvijati ova dva prethodno spomenuta pojma. Naime, kako bi različite pedagogije, a i različiti osnivači škola, mogli djelovati u državi, država im mora to i dozvoliti. Razlog može ležati u činjenici kako privatne škole jesu škole koje su osnovane od fizičkih osoba, a ne od države te ne moraju nužno raditi po državnom planu i programu, kao što to rade javne škole. Iz navedenog proizlazi da politički pluralizam neminovno utječe na važne segmente školskog sustava. Dakako, pluralizam se neće ni pojaviti u svim državama ni u svim školskim sustavima. Najviše se pojavljuje u zemljama koje su visoko razvijene dok se u nešto manjem broju pojavljuje u tranzicijskim zemljama. Osim toga, ovdje je bitno naglasiti i decentralizaciju koja vodi ka školskoj samostalnosti dok centralizacija podrazumijeva upravo suprotno.

3. JAVNE I PRIVATNE ŠKOLE – simboli kvalitetnog školstva?

U prethodnom je poglavlju utvrđeno kako je razvoj privatnih škola ponukan postojanjem pluralizma u određenoj državi. Ali potrebno je uvidjeti kakve su to privatne škole i po čemu se one razlikuju od javnih, državnih škola. Koja od njih predstavlja simbol kvalitetnog školstva? *Privatno školstvo ne pripada sustavu (državnog) školstva* (Vrcelj, 2000:45). U uvodu je spomenuto kako privatne škole mogu osnovati pojedinci ili skupine građana, kao i crkve i sl te se privatne škole razlikuju od državnih upravo po onome tko ih osnuje (Matijević, 2001.). Razumljivo je kako su državne škole one škole koje je osnovala država te ona ima najveći utjecaj po pitanju odgojno-obrazovnog rada javnih škola. Education International (EI), kao svjetska organizacija obrazovanja i ona koja predstavlja učitelje širom svijeta¹, poziva se na pravo koje je svaka zemlja dužna provoditi. Drugim riječima, naglašava da je *država* kao takva *dužna omogućiti kvalitetno javno obrazovanje za sve* (Catlaks, 2006:7). Na kongresu, 2004. godine, ova je organizacija ustala protiv privatnih škola jer smatra kako upravo privatizacija omogućava da se društvo rasloji na one bogate, koji si mogu priuštiti da svoju djecu pošalju u bogatije, privatne škole, dok je ne tako bogati sloj "prisiljen" poslati svoju djecu u "obične", državne škole. Stoga, ne možemo se ne zapitati da li onda privatne škole predstavljaju simbol kvalitetnog školstva? Najbolji primjer za to jest financiranje.

Kako bi se bolje shvatio princip financiranja škola, nužno je prije toga objasniti dva temeljna pojma koja su međusobno povezana, ali i koja se razlikuju. Tako postoji privatni odgoj i obrazovanje koji podrazumijeva kako onaj tko je osnovao privatnu školu, taj ju i financira. Može se još reći da su takve privatne škole neovisne (nezavisne) te su najčešće sufinancirane od strane roditelja učenika dok država jako malo sudjeluje u financiranju. PISA izvješće (2011.) procjenjuje kako nezavisne privatne škole dobivaju manje od 50% državnog financiranja. Primjer takvog sustava financiranja se nalazi u četiri države, odnosno, *u Velikoj Britaniji, Grčkoj, SAD-u te Meksiku* (OECD, 2012:7). Iako se one na ovaj način financiraju, to ne znači kako država ne polaže pravo na mogućnost uplitanja u odgojno-obrazovni rad i u sam sustav privatnih škola. Dapače, time se samo jača politički pluralizam koji ima jako veliki utjecaj na rad škola. Nasuprot tome, postoje privatne škole s pravom javnosti. Budući da u samom nazivu stoji "s pravom javnosti", ono podrazumijeva kako je država ta koja djelomice financira takve privatne škole dok ostatak financijskih sredstava dolazi od strane osnivača i roditelja koji takvu školu plaćaju. Tu se može pojaviti i mali nesporazum u

¹ https://www.ei-ie.org/en/websections/content_detail/3247

pojmovnom kontekstu koji valja objasniti kako bi se lakše razumio sustav privatnog od javnog školstva. Kao što je već i prije spomenuto, privatne škole nisu državne škole i ne spadaju u kategoriju javnih škola. To dakako, nije u potpunosti točno i to se najbolje vidi u činjenici kako postoje one privatne škole s pravom javnosti. Naime, takve su škole dužne da *najmanje tri godine djeluju kontinuirano prije traženja i dobivanja prava da koriste sintagmu „škola s pravom javnosti“* (Rajić, 2008:3). Catlaks je ponudio rezultate financiranja prema Eurydice iz 2005. godine koji pokazuju tko zapravo financira javne, a tko privatne škole u Europi. Rezultati su pokazali da javne škole najčešće financira administrativni sektor dok privatne škole svoja financijska sredstva dobivaju od strane roditelja učenika te nevladinih organizacija. Ono što je dalje objašnjeno kad je u pitanju financiranje jest i školska autonomija. Školsku je autonomiju spominjao i zagovarao Davorin Trstenjak početkom 20. stoljeća. Smatrao je da bi škola trebala biti samostalna u odnosu na crkvu, ali i na državne vlasti. *Autonomna škola za D. Trstenjaka je slobodna škola* (Matijević, 1994:66; vidjeti i Silov, 1994.). Školska autonomija je bitan segment u svim školama te se svaka škola trudi da sve odluke budu donesene od strane onih koji izravno sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu, a da se izbjegava dobivanje odluka "od gore". Najčešće škole to niti ne ostvare upravo iz razloga što ih prosvjetne vlasti limitiraju te se odluke važne za školsku zajednicu dobivaju upravo od navedenih vlasti. Ovo dakako vrijedi i za privatne škole iako se može zaključiti kako one imaju daleko više samostalnosti od javnih škola. To ne mora uvijek biti točno. Ako javne škole dobiju sličnu autonomiju, ako ne i istu kao i privatne škole, tada će moći *privući sličnu učeničku populaciju kao i privatne škole* (PISA in focus, 2011:2). Ovim se da zaključiti kako je i školska autonomija od izrazito velikog značaja u kriteriju odabira određene škole, ali isto tako znači i određenu pretpostavku jer svi školski sustavi ne mogu ili ne žele dati višak autonomije javnim školama koje su, naravno, vođene od strane državnih vlasti. Stoga je taj podatak upitan te bi bilo dobro provesti nekakvo istraživanje na ovu temu. Postoji i kritika javnih škola koja je došla od strane dvaju istraživača, Chubba i Moea (1990.) koji su izjavili kako su javne škole birokratske škole kojima upravlja država i zbog toga se ne vidi nikakav njihov pomak. Ovdje se jasno vidi kako država ima monopol nad javnim školama i kako joj nije u interesu da javnim školama da odrješite ruke u samostalnosti donošenja ključnih odluka važnih za školsku zajednicu. Za razliku od javnih škola, privatne škole imaju samostalnost u biranju i zapošljavanju kvalificiranih nastavnika i ostalog školskog osoblja, a u njima prevladaju različiti oblici i metode rada s učenicima upravo iz razloga što si mogu dozvoliti individualni rad sa svakim učenikom i što mogu mijenjati navedene oblike i metode rada u skladu s razvojnim potrebama učenika. Također, sve se to odvija u suradnji s

roditeljima učenika koji su upravo odabirom privatne škole pred njih postavili jako visoke kriterije od kojih je najviši taj da učenicima, tj. njihovoj djeci, omoguće znanja koja će im trebati da ostvare zavidan akademski uspjeh nakon završetka privatne srednje škole.

Ono što se još može pojaviti jest stratifikacija, odnosno podijeljenost na slojeve te nejednakost između javnih i privatnih škola. OECD (2012.) je proveo istraživanje koje se bavilo pitanjem socio-ekonomske stratifikacije između javnih i privatnih škola dok je financiranje javnih i privatnih škola bio jedan od glavnih kriterija za utvrđivanje pitanja stratifikacije. Kao što se već u uvodu spomenulo, postoje pristalice i kritičari privatnih škola. Pristalice ističu kako privatne škole svojim postojanjem omogućuju da se *stvari korisna konkurencija koja bi poboljšala efikasnost javnih škola* (OECD, 2012:10). Hoxby (1994.) je došla do istih rezultata u svom istraživanju o konkurenciji između javnih i privatnih škola te je utvrdila da konkurencija između ovih dviju vrsta škola postoji te da utječe na učenikova postignuća i kvalitetu u javnim školama koja se povećaju i poboljšavaju kako se "natjecateljski duh" povećava. Zanimljivim se pokazao još jedan podatak do kojeg je došla Hoxby, a to je da u konkurenciji s privatnim školama, javne škole povećavaju plaću učiteljima. Možda je razlog taj što javne škole, želeći poboljšati svoju reputaciju naspram privatnih škola, povećavaju plaće učiteljima kako bi oni što efikasnije odrađivali svoj posao, a sve s ciljem da i učenici iz javnih škola postignu što bolji akademski uspjeh. Naylor i sur. (2002.) su proveli istraživanje na temu rada javnih škola. Rezultati su pokazali da ako se i javne škole više "osvijestile" o načinu svoga rada, možda bi se došlo do toga da se i sam odgojno-obrazovni rad u javnim školama i poboljša, kao i kvaliteta cjelokupne škole. Istraživanje Pfeffera i Salancika (1978.) pokazalo je da javne škole dobivaju dodatna sredstva od strane državnih vlasti ukoliko se nađu u konkurenciji s privatnim školama. Time si omogućuju "preživljavanje", ali se također, poboljšava cjelokupni rad javne škole što se u konačnici ogleda i u boljim obrazovnim postignućima učenika koji pohađaju javnu školu. Ali to je, naravno, samo u slučaju kad ih privatne škole "natjeraju" na konkurenciju. Zašto je tome tako? Jedno od mogućih odgovora je da i javne škole mogu konkurirati javnima i to po postignućima učenika koji mogu biti jednako tako dobri kao što su oni u privatnim školama ili da država želi jačati pluralizam u odgoju i obrazovanju na način da javne i privatne škole stavi u opozicijski proces i time ih navodi na davanje učenicima po ono što su i došli, a to je dobiti znanja potrebna za dalje. S druge strane, kritičari se s time ne slažu. Smatraju kako će to dovesti do stratifikacije, odnosno, podvojenosti u obrazovanju. Oni gledaju na malo širi društveni aspekt i kako će se to odraziti i na roditelje i na učenike. Smatraju kako su privatne

škole prije svega namijenjene određenim ljudima i to po principu kojoj vjeri, rasi, imovinskom statusu i sl. pripadaju. To su potvrdili u svojim istraživanjima Epple, Figlio i Romano (2004.) te Bifulco, Ladd i Ross (2009.). Taj princip upravo dovodi do te često spomenute stratifikacije, a privatne škole samo još potvrđuju tu nejednakost među ljudima, umjesto da je umanjuju. Kako onda riješiti problem? Postojanje vaučera, točnije školarina, možda bi mogao riješiti problem nejednakosti u obrazovanju, a država je ta koja ima ključnu ulogu u davanju školarina. Vaučeri bi obiteljima koji imaju nizak prihod omogućili da pošalju svoju djecu u privatne škole. *Školski vaučeri (ili školarine) jesu državni certifikati putem kojih roditelji mogu platiti za obrazovanje svoje djece za školu po njihovom izboru* (OECD, 2012:34).

Postoje slučajevi kad se djeca ne uspiju upisati u državne škole te se nerijetko dovodi do toga da roditelji budu prisiljeni poslati svoju djecu u privatne škole iako nemaju financijskih sredstava koja bi im to i omogućila. To bi kasnije moglo dovesti do većih problema u financijama, a školarine bi mogle riješiti i taj problem. S druge strane, roditelji koji nisu toliko bogati, a koji žele da njihovo dijete pohađa privatnu kolu, također bi mogli dobiti školarinu od države za upis u spomenute škole. U ovom drugom slučaju, školarine nisu školarine u potpunosti već se to odnosi na davanje kredita koji također ulaze u pojam vaučera. Takav je slučaj bio u američkom gradu Milwaukeeu, 90-ih godina. Witte (1996.) je, proučavajući utjecaj školarina u Milwaukeeu, utvrdio da nema pretjerane razlike između privatnih i javnih škola po pitanju vještine čitanja i matematičkih sposobnosti nakon što su podijeljene školarine učenicima koji su polazili u privatne škole. Laički gledano, pomislili bismo kako se vaučeri daju samo roditeljima niskog imovinskog statusa. Ali to nije slučaj iako se pokazalo kako su *školarine veoma povezane s obiteljskim prihodom kao i s obrazovanjem roditelja* (Goldhaber, 1996:101). Naime, postoje dvije vrste vaučera prema izvješću OECD-a (2012.) nakon provedenog PISA istraživanja. To su vaučeri namijenjeni učenicima koji dolaze iz obitelji niskog imovinskog statusa (*target voucher systems*) te vaučeri koji nisu namijenjeni takvog djeci (*universal voucher systems*)². Obje se vrste vaučera mogu pronaći u različitim europskim zemljama. Istraživanja su pokazala kako su upravo univerzalni vaučeri oni koji pridonose stratifikaciji upravo iz razloga što ne uključuju djecu iz "siromašnijeg" sloja. McEwan (2000.) je u svom istraživanju o efikasnosti između javnih i privatnih škola u SAD-u, ponudio dvije vrste vaučera. To su mali vaučeri te veliki vaučeri³. Mali vaučeri su

² za potrebe ovog rada nazvat ćemo ih: ciljni vaučeri te univerzalni vaučeri

³ Small-scale Voucher Plans, Large-scale Voucher Plans (za potrebe ovog rada nazvat ćemo ih: mali vaučeri i veliki vaučeri)

namijenjeni samo određenim učenicima koji planiraju pohađati privatne škole te ih uspoređujemo s univerzalnim vaučerima *koji se daju s obzirom na određenu populaciju, određene geografskim područjem, prihodom ili nekim drugim varijablama* (McEwan, 2000:14) dok su veliki vaučeri oni koji obuhvaćaju velik omjer učenika, a shvaćaju se kao djelomično ciljni vaučeri jer uključuju i učenike iz manje bogatih obitelji. Milton Friedman je bio veliki pristaša vaučera te je i sam predložio taj sistem 1955. godine. On je, kao i pristalice privatnih škola, u vaučerima vidio korisnu konkurenciju koja će voditi boljem školstvu općenito. Vaučeri bi omogućili razvoj svakog učenika i to na način da se uvažavaju njegove potrebe, ali i da se roditeljsko zadovoljstvo odabranom školom, u konačnici, i poveća. Time bi sva ona prethodno spomenuta istraživanja dobila smisao te bi se i potvrdila. Može se reći kako ipak financiranje privatnih škola ima ključnu ulogu u razvoju stratifikacije. Osim financiranja, postoje i ostali aspekti koji pridonose socio-ekonomskoj stratifikaciji, a to se veže uz kategorije ulaska u školu te kategorije koja mjeri razinu odabira škole određene po njezinoj kvaliteti koju pruža učenicima.

Kategoriju ulaska u školu svaka država određuje na sebi svojstven način, a primjenjujući taj kriterij na privatne škole, jasno je da će se prije odabrati učenici iz bogatijih obitelji ili bilo što što je povezano s visokim imovinskim prihodom roditelja. To je tako jer su privatne škole one koje žele nastaviti s davanjem visoke kvalitete ne samo učeniku i njegovim roditeljima, već i društvu općenito (PISA, 2011.). Također, privatnim je školama stalo da održe vlastitu reputaciju te da i dalje ostanu jedan od simbola tradicije. Naročito je to naglašeno u Velikoj Britaniji, pogotovo u Engleskoj. Takve *škole s dugom tradicijom privlače bogate članove društva* (Vrcelj, 2000:62). Stoga nije čudno kako se privatne škole nastoje osigurati i nastaviti s tim tradicionalnim sistemom. Drugi je aspekt stratifikacije i kvaliteta same škole koja je usko povezana s prvom, odnosno kategorijom ulaska u školu. Kvaliteta same škole najbolje se procjenjuje po tome kakve učenike ona "rađa". Gleda se i kakav će utjecaj imati na kasniji učenikov život, odnosno, odrazit će se na njegov akademski uspjeh. Privatne škole su one škole koje će zbog individualnog pristupa, ali i svih prethodno navedenih kriterija, stvoriti učenika koji će znati parirati učenicima iz javnih škola, a koji će imati slabiji uspjeh jer javna škola svojim učenicima nije omogućila ono što privatna škola svojim učenicima jest. Kvalitetu škole najbolje utvrđuju sami roditelji. Bogatiji roditelji su možda i sami bili učenici privatnih škola te znaju kako takve škole funkcioniraju. Ili su pak dobili pravodobitne informacije o takvim školama te će svojoj djeci omogućiti ono što je po njihovoj procjeni, najbolje za njih. Rezultati PISA istraživanja (2012.) pokazali su da ako i javne škole daju

slična, ako ne i ista školska sredstva kao i privatne škole, da će popularnost privatnih škola neminovno opasti. Razlog leži u činjenici kako privatne škole dosta dugo nose epitet boljih i kvalitetnijih škola zbog postignuća svojih učenika, a koja su omogućena zahvaljujući radu cjelokupne škole. Ako se na to isti način omogući i javnim školama, a one se ne plaćaju, tada je velika vjerojatnost da će privatne škole izgubiti svoju reputaciju te će se učenici opredijeliti za javne škole. PISA istraživanje (2003.) se osvrnulo na školska sredstva i to na računala koji su poslužili kao primjereno mjerilo za utvrđivanje razlika između javnih i privatnih škola. Rezultati su pokazali kako privatne škole nisu ništa kvalitetnije od javnih škola, već da su javne škole bolje u opremljenosti računalima u svojoj školi. Stoga, može se reći kako privatne škole možda jesu figurativno simboli kvalitetnog školstva, ali kad se pogledaju ostali faktori uključeni u to, privatne škole ipak imaju više prednosti nad javnim školama iako i u društvu prevladava ustaljeno mišljenje kako su privatne škole možda najbolji izbor jer omogućuju više znanja, kasniji bolji akademski uspjeh i općenito sve bolje i kvalitetnije aspekte naspram javnih škola. Također, prethodno spomenuta istraživanja potvrđuju ovu konstataciju. Zaključno se može reći kako bi za umanjivanje stratifikacije najbolje bilo da država nastavi s vaučerima, ali na način da se koriste ciljni vaučeri, odnosno, veliki vaučeri, koji bi obuhvatili veći broj učenika, ali i da se sve te školarine raspodjele po zaslugama, pritom se najviše osvrnuvši na pružanje pomoći djeci iz manje bogatih obitelji koji si plaćanje pune školarine privatnih škola, naprosto, ne mogu dozvoliti. Također, društvo bi trebalo biti malo bolje informirano o svim školama, ali i trebalo bi javne škole nekako otvoriti i za one malo bolje dobrostojeće. Možda bi se i stratifikacija umanjila kad bi se dobila malo šira slika o problemima u društvu općenito. Obrazovanje je očito još jedan segment raslojavanja društva, a to će sve više i više dolaziti do izražaja po pitanju polaska na fakultet i postizanja akademskog uspjeha koji bi trebao jednoga dana otvoriti vrata studentu u svijet rada.

3.1. Akademiški uspjeh – ključan faktor uspješnosti privatnih škola?

U prethodnim se poglavljima govorilo o istraživanjima i usporedbama između dviju dominantnih škola u europskim i američkim državama te su spomenuta istraživanja i usporedbe omogućili da se uvidi koliko su privatne škole uspješne naspram javnih škola. Ali nigdje ne stoji odgovor na pitanje zbog čega su one toliko uspješne? Stoga će ovo poglavlje biti posvećeno unutrašnjoj strukturi privatnih škola koja omogućuje njihovu uspješnost, a i koja dovodi do budućeg akademskog uspjeha kod učenika. Ovime će se ova hipoteza ili potvrditi ili odbaciti te će se pokazati jesu li privatne škole po tom pitanju najbolji izbor za učenike i njihove roditelje.

Kako je već ranije spomenuto, roditelji su ti koji predstavljaju odlučujući faktor u izboru škole za svoje dijete. Tako će u obzir uzeti sve relevantne informacije te će na neki način, provesti mini istraživanje o idealnoj školi za svog budućeg školarca. Najčešće se to tiče i socijalizacijskog aspekta djeteta jer je u interesu roditelja, ali i učenika da bude u razredu sa svojim vršnjacima, tj. djece iste dobi i sličnih interesa. Ali, bogatiji roditelji bi definitivno htjeli da im dijete bude u razredu sa djecom koja isto tako imaju bogate roditelje te također *preferiraju škole koje imaju rasne/etničke karakteristike slične njihovima* (Goldhaber, 1996:94). Nadalje, Clotfelter (1976.) je u svom istraživanju utvrdio kako će privatne škole prije upisati djeca bijele rase nego što će to učiniti djeca drugih rasa. Također, u obzir će uzeti i kvalitetu same škole (a za koju je već utvrđeno da je jedna od ključnih aspekata stratifikacije) i to osvrćući se na školska sredstva koje škola nudi kao što nudi i školsko osoblje, prvenstveno se orijentirajući na one koji će se izravno baviti odgojno-obrazovnim radom i oni koji će podučavati njihovu djecu, a to su, dakako, učitelji. I veličina razreda je isto tako ključna pri izboru škole te će roditelji na to usmjeriti posebnu pažnju. Privatne su škole one škole koje imaju relativno malu veličinu razreda jer imaju i manje djece koja je upisuju. Manji razredi omogućuju da se učitelji u potpunosti posvete svakom učeniku čime se može povećati uspješnost učenika, a učitelji *provode manje vremena upravljanjem razreda* (Education Indicators in Focus, 2012:1). Tu je, dakako, bitan i sam učitelj koji predstavlja onu osobu koja prenosi temeljna znanja učeniku i to putem podučavanja u nastavnom procesu. PISA istraživanje (2009.) je pokazalo kako je bolje uložiti u učitelje nego da se sami razredi smanje kako bi se povećala i poboljšala kvaliteta. To je ponovno potvrđeno 2012. godine istim istraživanjem. Godinu prije je OECD u svom izvješću o omjeru učenika na jednog

učitelja⁴ i na veličinu razreda, došao do zanimljivih rezultata koji pokazuju kako manji omjer učenika na jednog učitelja dovodi do *povećanja plaća za učitelje, većeg ulaganja u nastavnu tehnologiju te većeg korištenja asistenta učitelja* (Education at a Glance, 2011:393) u nastavni proces. Još su Sorenson i Hallinan (1977.), u svom istraživanju skovali termin "*mogućnosti za učenje*" (Arum, 1996:33). On se prvenstveno odnosi na manji omjer učenika na jednog učitelja koji se pokazao boljim poglavito u činjenici kako je rad u takvom razredu, fleksibilniji i efikasniji jer u njemu ima manje učenika, a to pridonosi da učitelj ima više mogućnosti u izvedbi svoga rada, da se može posvetiti svakom učeniku te da učenik ima idealno okruženje za učenje. Arumovo je istraživanje (1996.) pokazalo da učenici imaju manje znanja i manje toga nauče ukoliko ima više djece u razredu. Stoga je počela jačati potražnja za učiteljima koji bi radili u privatnim školama jer se Robinsonovim istraživanjem (1990.) pokazalo kako *veličina razreda i omjer učenika na učitelja utječu na učenikovo postignuće* (Arum, 1996:30). Tu i učitelj igra veliku ulogu jer upravo kroz njega, učenici u privatnim školama postaju osposobljeniji za fakultete, budući da se u privatnim školama može naučiti više i brže jer su usmjereniji i učitelj je taj koji ih može lakše disciplinirati (ukoliko se ukaže potreba za time) zbog manjeg razreda i manjeg broja učenika. Također, učitelji se biraju po tome što su visokoobrazovani čime i sami učenici dobivaju model putem kojeg će uvidjeti da se moraju potruditi kako bi i oni ušli u razinu visokog obrazovanja. Neke privatne škole teže da, osim visokoškolske diplome, učitelji posjeduju iskustvo u radu s učenicima. To je objašnjeno činjenicom kako se takvi učitelji bolje snalaze u nastavnoj situaciji, kako lakše surađuju s roditeljima učenika budući da su se kroz godine rada ispraksirali za rad s njima, ali i što znaju što očekivati od svakog učenika. Važno je ukazati da bi učitelji trebali biti i pedagoški osposobljeni za svoj rad kako bi se znali snaći u različitim nastavnim situacijama. Sve ovo, dakako, pridonosi povećanoj kvaliteti obrazovanja koja se pruža u privatnim školama stoga ni ne čudi što bogatiji roditelji odabiru upravo takvu vrstu škole za svoje dijete. No, da li sve ovo spomenuto zaista pridonosi boljoj uspješnosti i da li se uopće vide rezultati kod učenika?

HSB i NELS:88⁵, dva su poznata istraživanja koja proučavaju korelativnost između pohađanja privatnih škola i upisa na fakultet. Ova se istraživanja orijentiraju na područje matematike i čitanja. Zahvaljujući njima, brojni su autori došli do zanimljivih podataka. Figlio i Stone (1999.) su došli do rezultata koji su pokazali kako vjerske škole i "obične" škole imaju jako veliki utjecaj na postignuća učenika u polju matematike. 1996. godina je donijela jako

⁴ prema izvješću OECD-a (2011. godine), omjer broja učenika i učitelja iznosi 16 učenika na jednog učitelja po razrednom odjelu u osnovnoj školi; prema: Education at a Glance, 2011.

⁵ High School and Beyond (HSB) i National Education Longitudinal Study of 1988 (NELS:88)

puno kontradiktornih rezultata istraživanja. Gamoranovo je istraživanje pokazalo da se najbolji utjecaj na polju matematike vidi u katoličkim privatnim školama i to u desetom razredu, dok je Goldhaber iste godine utvrdio kako privatne škole nemaju nikakvog utjecaja na postignuća učenika ni na polju matematike, kao ni na polju čitanja. Gamoranovo su istraživanje potvrdila još četiri autora, Grogger i Neal (2000.), Altonji i sur. (2000.) te Jepsen (1999.), koji su došli do zaključka kako katoličke privatne škole imaju utjecaj i na polju matematike i na polju čitanja među bijelim učenicima koji su pohađali dvanaesti razred. Sander je utvrdio kako je pohađanje katoličke privatne škole barem osam godina, presudno da učenici ostvare zavidno postignuće na polju čitanja i to se ponajviše ogledalo u povećanom vokabularu. Već spomenuto McEwanovo istraživanje (2000.) rezultiralo je činjenicom da pohađanje katoličke privatne škole ima veliku vjerojatnost na upis učenika na željene fakultete. Ovaj veliki uspjeh privatnih naspram javnih škola može se vidjeti upravo u veličini razreda koja je za privatne škole procijenjena manjom, za razliku od javnih koji imaju više učenika u razredu. Tu je, naravno, učitelj također ključna figura. Jako dobri rezultati učenika privatnih škola u čitanju postignuti su zahvaljujući manjoj veličini razreda. Do tog su zaključka došli Finn i Achilles (1999.). Wenglisky (2007.) je u sklopu CEP-a (Center of Education Policy), također proveo istraživanje prema NELS:88 i to na učenicima slabijeg imovinskog statusa na četiri vrste škola: "obična" srednja škola, magnet škola, vjerske škole te nezavisne privatne škole. Istraživanje je proučavalo učenike koje su tek upisali srednju školu te su ih svake godine pratili do njihove 26. godine. Također je obuhvatilo javne i privatne škole te je u obzir *uzelo učenikovo postignuće prije srednje škole, obiteljski socio-ekonomski status (SES) te razne indikatore koji se vežu uz roditeljsko učešće* (CEP, 2007:1). Ove nezavisne varijable su se pokazale dosta zanimljivima jer je očit njihov jak utjecaj na postignuća iz ovih četiriju vrsta škola. Rezultati su pokazali kako učenici iz javnih škola ostvaruju ista akademska postignuća kao i njihovi vršnjaci iz privatnih škola, ali jedino kad su prethodno spomenute nezavisne varijable uzete u obzir. Osim toga, rezultati su još pokazali kako se, i na polju zadovoljstva poslom i uključivanju u građanske akcije, učenici koji su pohađali javnu školu, ne razlikuju od učenika privatnih škola. Te su podatke dobili nakon što su proučavali te iste učenike u njihovoj 26. godini života. Slično istraživanje su proveli i Lubienski i Lubienski (2006.). Oni su proučavali postignuća učenika iz četvrtih razreda osnovne škole u javnim i privatnim školama. Područje postignuća bila je matematika. Dobiveni su podaci ukazali kako učenici iz javnih škola ostvaruju bolje postignuće iz spomenutog predmeta od učenika iz privatnih škola.

Nakon što su se analizirali dobiveni podaci iz spomenutih istraživanja, izniknula su dva pitanja. Prvo, kako to da većinom učenici bijele populacije češće upisuju privatne škole i time ostvaruju i bolje rezultate od učenika ostalih rasa te drugo, zašto su neki dobiveni podaci iz različitih istraživanja pokazali različite rezultate za privatne škole? Na prvo bi se pitanje moglo odgovoriti time što su najčešće roditelji bogatijih obitelji, bjelačke rase, ali isto tako, ne može se dobiti potpuni odgovor te bi bilo dobro provesti nekakva istraživanja na ovu temu kako bi se u konačnici, dobili precizni i koncizni podaci na postavljeno pitanje. Možda se može kao pretpostavka za daljnje razmišljanje reći kako privatne škole mogu potaknuti i diskriminaciju. Već se i prije uvidjelo kako privatne škole mogu dovesti do socio-ekonomske stratifikacije, stoga ne bi bilo čudno da mogu izazvati i diskriminaciju u društvu. Drugo pitanje se može objasniti i različitim geografskim položajem, financijskim sredstvima koje škole dobivaju, učiteljima koji predaju u tim školama i njihovim pedagoškim (ne) sposobnostima, obimom razreda, kao i svim prethodno spomenutim aspektima.

4. PRIVATNO ŠKOLSTVO U ENGLESKOJ

U Engleskoj, privatne škole imaju jako utjecajno i simbolično značenje među ljudima. Nekad su se nazivale javnim školama (*public schools*), ali su promijenile naziv u nezavisne škole (*independent schools*) iz razloga što su označavale profinjenost i uzvišenost za one koji ih pohađaju, što je bilo negativno prihvaćeno tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Stoga je Služba za informiranje neovisnih škola (ISIS), odlučila da "javne škole" promijene naziv u nezavisne škole. Sada, s promijenjenim nazivom, označavaju škole koje svojim polaznicima nude obrazovanje na vrlo visokoj razini i zahvaljujući njima, učenici iz škole izlaze s određenim postignućima koje Green i sur. (2007.) dijele na one akademske i neakademske, a koje razvijaju učenikove buduće vještine na područjima njegova budućeg rada. Osim toga, pružaju im i sveobuhvatna znanja iz područja umjetnosti, sporta te starih jezika (pr. latinski i grčki jezik). Kroz ova opća znanja iz gotovo svih područja života, za učenike privatnih škola smatra se kako su na kvalitetan način spremni za fakultetske zahtjeve. Takve se škole najviše uzdržavaju od školarina koje roditelji prilažu i/ili od strane nevladinih organizacija. Sve privatne škole su prijavljene kod Ministarstva školstva, a mogu ih nadzirati svi državni prosvjetni inspektori, kao što to rade i za državne, javne škole⁶.

Korijeni privatnih škola u Engleskoj datiraju još iz 597. godine iako se najveći utjecaj vidi za vrijeme industrijske revolucije u 18. stoljeću. U to je vrijeme, školovanje djece bila stvar njihovih roditelja, odnosno, bilo je određeno roditeljskim imovinskim statusom. Dok su siromašnija djeca jedva i polazila u školu, a to je najčešće bilo uz pomoć Crkve i pokojih donacija, djeca iz bogatog i srednjeg sloja, odlazili bi u privatne škole. To se posebno odnosi na dječake dok su djevojčice najčešće bile školovane kod kuće od strane privatnih učitelja. S nastavkom industrijalizacije, država je uvidjela važnost da što više djece bude obuhvaćeno u odgojno-obrazovni sustav te je 1833. godine, odlučila pomoći crkvenim vlastima u kreiranju mreža škola za siromašnu djecu. Nekih 40-tak godina kasnije, država je preuzela odgovornost za školovanje djece, *a osnovna škola je postala obaveznom za svu djecu 1880. godine* (Walford, 2009:717). Engleska je tako shvatila koliko je potrebno imati obrazovano stanovništvo kako bi se mogao jačati ekonomski i gospodarski faktor države. Dokle, privatne su škole nastavljale imati svoj utjecaj u već spomenutim slojevima društva. Postojala je jedna manja skupina privatnih škola koje su sačinjavale sljedeće privatne škole za dječake, a koje i dan-danas postoje, a to su: Eton, Westminster, Rugby, Harrow, Winchester, Charterhuse te

⁶ inspekcije se u privatnim engleskim školama događaju svakih pet godina od strane HMI-a, tj. Her Majesty's Inspectors

Shrewsbury koji su okupljeni pod nazivom „Great Schools“. Takve su škole uvijek pazile na svoj ugled i tradiciju, a u skladu s time, dozvoljavale su da ih pohađaju samo dječaci iz imućnih engleskih obitelji. Učenici ovih škola su prepoznati kao oni koji su na visokim pozicijama u dominantnim područjima rada u Engleskoj, kao što je primjerice, Engleski parlament. Iako su djevojčice najčešće bile obrazovane kod kuće, ipak su se i u Engleskoj otvorile privatne škole za djevojčice. Tri najpoznatije su bile North London Collegiate School, The Girls' Public Day School Company te Cheltenham Ladies College. Privatne škole su bile i škole-internati, tzv. *boarding schools*, koje su svojim učenicima nudile smještaj i hranu kao i ostale izvannastavne aktivnosti pored obrazovanja, a *učenici nastavu pohađaju u školi koja je uglavnom dislocirana od internata (doma)* (Vrcelj, 2000:33). Logično, takve su se škole dodatno plaćale od onih koji su svojim učenicima ponudile samo obrazovne usluge. Kao primjer ćemo uzeti Eton, najpoznatiju i najelitniju školu-internat koju su pohađali prinčevi Kraljevske obitelji, a čija je školarina prema posljednjim podacima (2008.) iznosila 28 tisuća funta za jednu školsku godinu (Walford, 2009.). U prosjeku, cijene škole-internata iznose oko 22-24 tisuće funti, dok se samo pohađanje privatnih škola plaća oko devet do deset tisuća funti na godinu, što naravno, ovisi o kojoj je privatnoj školi riječ. Iako su takve školarine česta pojava među ovim popularnim privatnim školama, one definitivno vrte uloženo jer njihovi učenici ostvaruju vrlo visoke rezultate na državnim i međunarodnim ispitima, kao što ostvaruju upis na prestižnim sveučilištima u i izvan Engleske. *Više od četvrtine učenika koji dobiju propusnicu za visoko obrazovanje dolaze iz privatnih škola* (Miharija, 1993:261; vidjeti i Antić i sur., 1993.). Iako su „Great Schools“ bile prvenstveno namijenjene dječacima, s vremenom se to promijenilo te su te tipične "muške" škole mogle upisati i djevojčice, a i u današnje su vrijeme većina privatnih škola, heterogene. No, obrnuta se situacija nije dogodila. Tipične "ženske" privatne škole, dječaci su rijetko kad upisivali te je došlo do situacije gdje su se takve škole ili zatvorile ili su se pridružile javnim školama pod državnom prosvjetnom vlašću. Isto tako, u Engleskoj je zabilježeno da u privatne škole-internate, dolaze i strani učenici iz raznih zemalja, a poglavito dolaze iz Azije, točnije, iz Kine i Hong Konga. To se može shvatiti time što je Hong Kong bila britanska pokrajina. 2010. godine je takvih novopridošlica bilo oko 23 tisuće, odnosno, 4,6% što je bilo gotovo duplo od 1989. godine (Ryan, Sibieta, 2010.). Takav priljev novopridošlica zabilježen je nakon pada popularnosti škola-internata kod engleskih učenika kojima je draže da po danu pohađaju školu, a nakon nastave odlaze svojim domovima umjesto u škole-internate. Također, cijene takvih škola-internata doslovce koštaju više od dnevnih škola. Osim toga, heterogenost se očituje i u vrstama privatnih škola, tako da razlikujemo: nezavisne škole, bivše dotirane škole,

pripremne škole (koje pripremaju svoje učenike na prijemni ispit za javne škole u dobi od trinaest godina ili pak za upis u nezavisne škole u periodu od jedanaeste do trinaeste godine života) te specijalističke škole. Prema posljednjim podacima, u Engleskoj je trenutno 2600 privatnih škola, a od toga je 628 tisuća školovanih učenika ili ukupno 6,5% (Ryan, Sibieta, 2010:2). Isto tako, školarine su više za privatne srednje negoli za privatne osnovne škole. Većina privatnih škola u Engleskoj pripadaju pet glavnim organizacijama, vijećima ili udruženjima⁷ koje su pod pokroviteljstvom ISC-a, odnosno, Independent School Council-a. ISC je krovna organizacija privatnih škola u Engleskoj koja najčešće prikazuje statističke podatke, primjerice, koliko iznose školarine na godinu, koliko djevojčica polazi u privatne škole i sl. Svaka od tih pet organizacija ima privatne škole koje se nalaze na određenom geografskom području te se prema tome raspoređuju u određenu organizaciju. Ostale privatne škole koje nisu pod ovom krovnom organizacijom, pripadaju manjim školama te su najčešće vjerskog karaktera.

Budući da je Engleska uvidjela koliko je obrazovanje povezano s ekonomskim razvojem države, ne može se ne primijetiti kako je i politika odlučila umiješati svoje prste u obrazovni sustav. 1944. godine, država je odlučila da svi učenici odu u srednje škole u dobi od jedanaest godina, ali tako da se opredijele za škole koje bi bile u skladu s njihovim mogućnostima i sposobnostima. LEA, organizacija koja se bavi pitanjem obrazovnih vlasti i *potrebama lokalnog pučanstva* (Miharija, 1993:266; vidjeti i Antić i sur., 1993.), pobrinula se za ovaj slučaj te je ponudila svakom učeniku na izbor *dvije do tri različite vrste škola na koje su djeca bila direktno upućivana s obzirom na rezultate ispitivanja eleven plus* (Walford, 2000:7), a to je uključivalo utvrđivanje kognitivnih sposobnosti putem IQ testa. Engleska je, naime, poznata kao zemlja s izuzetno selektivnim pristupom te je uvela selektivni ispit koji se polaže u jedanaestoj godini života. Najžešće borbe oko privatnih škola odvijale su se između Laburističke i Konzervativne stranke. Laburistička je stranka uvijek bila protiv postojanja privatnog sektora iz razloga što je smatrala kako privatne škole vode raslojavanju društva te da su prvenstveno namijenjene samo dobrostojećim obiteljima. Ujedno, jako su selektivno nastrojene. Nasuprot tome, Konzervativna je stranka često podržavala privatne škole. Borbe oko pitanja privatnih škola započele su nakon osnivanja Komisije za javne škole, 1965. godine za vrijeme premijera Harolda Wilsona, vođe Laburističke stranke koji se zalagao za ukinuće selektivnog sistema te se dotaknuo pitanja javnih škola, kao što su to činili i njegovi

⁷ Headmasters' and Headmistresses' Conference (HMC), the Girls' School Association (GSA), the Society of Headmasters and Headmistresses of Independent Schools (SHMIS), the Independent Association of Prep Schools (IAPS), the Independent Schools Association (ISA); prema: Walford, 2009.

prethodnici, Tony Crosland te Sir John Newson. Stoga su laburisti zatražili pomoć LEA-e da se škole odluče na prijedlog da postanu ili sveobuhvatne (*comprehensive schools*) ili privatne. Velika većina gimnazija, koje su se plaćale, ali i koje su živjele od donacija, odlučile su prijeći u sveobuhvatnu školu. Pojavio se pad popularnosti privatnih škola zbog sve većeg uspjeha gimnazija (*grammar schools*) jer su na kvalitetan način pripremale svoje učenike za upis na prestižna engleska sveučilišta, a i nisu se plaćale. Ovime je Laburistička stranka vidjela uspjeh u propasti privatnih škola, ali one su se ipak uspjele izvući iz ove nemale krize i to tijekom osamdesetih godina kada su ponovno postale popularne na obrazovnom tržištu te su postojeći postotak učenika uspjele održati do danas (otprilike 7% učenika). Kada je Laburistička stranka bila 1975. godine na vlasti, još je jednom odlučila da se svim školama u Engleskoj ponudi izbor da postanu sveobuhvatne škole ili da nastave biti privatne. Do 1978. godine, šezdeset je privatnih škola prešlo u sveobuhvatne škole dok je preostalih 98 ostalo privatnim školama. One škole koje su prešle u sveobuhvatne bile su vjerske škole. Razlog njihova priključenja bio je taj što nisu imale dovoljno financijskih sredstava koje bi im omogućile opstanak na privatnom školskom tržištu te im je bilo potrebno da svoja sredstva dobiju od države. Neke od škola koje su odlučile ostati privatnima, kao što su St. Paul's i Dulwich College, bile su one *akademski selektivnije...koje su godine 1976. odlučile postati "potpuno" neovisne* (Walford, 1992:17). Nakon otprilike četverogodišnje vladavine Laburističke stranke, na vlast je došla Konzervativna stranka koja je pokazala koliko ozbiljno misli da privatne škole ostanu dijelom obrazovnog sustava Engleske. Ona je 1979. godine donijela Assisted Places Scheme, odnosno, Program za novčanu pomoć pri upisu, kojoj je cilj bio da se djeci iz siromašnih područja ponude školarine potrebne za pohađanje privatnih škola. Laburistička je stranka ponovnim dolaskom na vlast, 1997. godine, ovaj Program ukinula jer su se sredstva namijenjena državnim školama drastično smanjila. Do te je godine, Konzervativna stranka školovala oko 37 tisuća učenika (Ryan, Sibieta, 2010.). I u privatnom pogledu, roditelji koji pripadaju Laburističkoj stranci, skloniji su svoju djecu poslati u javne prije negoli u privatne škole, a roditelji iz Konzervativne stranke imaju obrnutu situaciju, tj. prije su spremni poslati svoju djecu u privatne škole (Ryan, Sibieta, 2010.). Vidi se kako političke odluke prelaze i u obiteljski krug.

Jedna od zanimljivosti koja se pojavila tijekom 21. stoljeća jest da se privatne škole uključuju u javne škole, tj. u državni obrazovni sektor i to putem dva načina. Prvi je PFI, tj. Private Finance Initiatives, koji pruža sredstva potrebna javnim školama, poput informacijske-komunikacijske tehnologije, izgradnju dvorana za tjelesni odgoj i sl. Drugi uključuje PPPs

iliti Public-Private Partnerships. Drugi nam oblik govori da se javne i privatne škole udružuju i to kroz zajedničke aktivnosti kako bi se obrazovni standardi u javnim školama poboljšali. PPPs djeluje kroz dva programa, a to su: ISSP (Independent/State School Partnerships te City Academies Programme. Posljednji program nam predstavlja srednje škole koje financiraju državne vlasti i donatori te se nalaze u depriviranim područjima. Namijenjeni su svim učenicima, poglavito onim siromašnijima. Od rujna 2000. godine, sve je više ovakvih škola u Engleskoj te je u planu da se otvori još takvih škola diljem države budući da pokazuju jako dobre rezultate na GSCE⁸ ispitima.

Prema PISA izvješću (2009.), utvrđeno je kako Velika Britanija omogućuje svim svojim školama visok stupanj autonomije i to na području kreiranja kurikuluma te ocjenjivanja učenika. Također, ovo je primjer države koja svojim građanima nastoji ponuditi visok nivo obrazovanja, a to postiže tako što njeguje sva tri spomenuta pluralizma, školski, pedagoški i politički, na primjeren način, pritom uvažavajući svačije potrebe. Roditelji imaju ključnu ulogu u odabiru primjerene škole za svoje dijete te su dobili i veće ovlasti da to i učine. Posebno se to ogleda u Engleskoj gdje je procijenjeno kako roditelji imaju jako visok stupanj obrazovanja (OECD, 2012.) te da isto žele i za svoju djecu. U skladu s time, to su i roditelji većih imovinskih primanja koji su visoko motivirani, koji se uključuju u školske aktivnosti svoje djece te imaju jako veliki utjecaj na postignuća svoje djece, a od škole koju oni odaberu, očekuju mnogo. Poglavito se to odnosi na činjenicu da žele od učitelja da učenicima pruže potrebna znanja za upis na prestižna sveučilišta i na ostvarivanje zavidnih rezultata na istima. To su procijenili kao vrlo važnu zadaću svake škole, a najviše očekuju od privatnih škola koja je njihov najčešći odabir. Upravo ih ovo razlikuje od manje imućnih roditelja koji zbog financijske situacije, ne mogu svoju djecu upisati u privatne škole već ih šalju u one državne. Iako se kroz povijesni dio vidjelo kako je Konzervativna stranka poduzela neke korake kako bi djeci i njihovim roditeljima omogućila ulazak u privatni sektor, nakon ponovnog dolaska Liberalne stranke, školarine koje su bile namijenjene toj djeci, jednostavno su prestale pristizati. Stanje se nije promijenilo ni 2012. godine, kada je PISA istraživanjem (2012.) utvrđeno kako Engleska ne daje ni ciljane ni univerzalne vaučere svojim učenicima. Tu se vidi koliko država ima utjecaja iako se radi o decentraliziranom sustavu. Isto tako, ovo može dovesti i do socio-ekonomske stratifikacije. U Engleskoj, država ne financira privatne škole ili ih financira s vrlo malim udjelom, svega 1% te se one najčešće financiraju od strane roditelja (97,6%) i donacija nevladinih organizacija (2%). Bez obzira na ovo, vlasti kontroliraju rad

⁸ the General Certificate of Secondary Education

privatnih škola te se šalju i državni prosvjetni inspektori u izvidnicu istih. S druge strane, javne su škole u potpunosti financirane od strane državnih prosvjetnih vlasti (99,6%) te vrlo malo od ostalih nevladinih organizacija ili putem donacija (0,2%), a u skladu s time, Engleska ima daleko više javnih škola (94%) od privatnih škola koje pohađa oko 6% učenika. Rezultati PISA istraživanja (2012.), pokazali su da ako je veća disproporcija između javnih i privatnih škola, odnosno, ako ne postoji jednak broj i javnih i privatnih škola, pojavit će se stratifikacija. Osim toga, bilo bi idealno i da privatne škole dobivaju od države određena financijska sredstva kako ne bi došlo do spomenute stratifikacije. Isto tako, dva aspekta stratifikacije jesu i kategorija ulaska u školu, koja je u Engleskoj procijenjena prema učenikovom postignuću na eleven plus testu dok je kvaliteta škole procijenjena prema tome kako učenici iz bogatijih obitelji, upisuju više privatne negoli javne škole i to zbog kriterija koje njihovi roditelji smatraju pozitivnijima, kao što su samostalnost u kurikulumu, ocjenjivanju učenika, disciplini u razredu, obrazovna sredstva itd. (OECD, 2012.) te onima koji su rangirani jako visoko po zahtjevnosti. Osim toga, bitno je koju privatnu školu učenik pohađa. Sve u svemu, Engleska je po ovim kriterijima, jako stratifikacijska zemlja jer se raslojavanje na bogate i "siromašnije" slojeve najviše ogleda u obrazovanju, tj. izboru primjerene škole prema financijskim mogućnostima roditelja ($r=0.76$).

Budući da bogatiji i visokoobrazovani roditelji svoju djecu upisuju u privatne škole, neminovno je da su očito jako zadovoljni ovom vrstom škole. To zadovoljstvo možemo pripisati i time što su možda i oni polazili u privatne škole ili što su dobili adekvatne informacije o onome što takve škole nude. Ali, što one točno nude da privlače samo bogate pojedince? Možda je to zbog činjenice da nisu pod prevelikom kontrolom državnih vlasti, a i omogućuju bolja obrazovna sredstva negoli javne škole. Ili zato što učenike osposobljavaju u svim područjima, pa i onim tradicionalnim, kao što je latinski ili grčki jezik te nisu prisiljeni na rad po nacionalnom kurikulumu. A možda je i do toga što su učitelji u tim školama kvalitetniji i to iz razloga što znaju kako pružiti i prenijeti svojim učenicima potrebno znanje. Postignuća učenika na GSCE ispitima i PISA istraživanju, pokazuju da učenici u privatnim školama kotiraju jako visoko, nekad i iznad prosjeka OECD-a, kao što je to slučaj u čitanju gdje je Engleska, tj. Velika Britanija, postigla zavidan rezultat od 62% dok je OECD-ov prosjek bio 30% (VIEWING THE UNITED KINGDOM SCHOOL SYSTEM THROUGH THE PRISM OF PISA, 2009.). Sve ovo nabrojeno, doprinosi uspjehu privatnih škola i to kroz jako dug period, ako se gleda Engleska. Još jedan faktor koji se smatra bitnim odabirom je i veličina razreda te omjer broja učenika na učitelja. Već je bilo spomenuto kako je u

privatnim školama omjer broja učenika i učitelja jako nizak, kao što je i veličina razreda. To nije iznimka ni za Englesku u kojoj prevladava identično stanje. Ryan i Sibieta (2010.) su utvrdili kako je u periodu od 1964. do 2007. godine, omjer broja učenika i učitelja sve manji i manji, tj. kretao se od otprilike 14% u 1964. godini pa sve do 9% u 2007. godini. To je poglavito vidljivo u privatnim srednjim školama iako su i u privatnim osnovnim školama, istraživači zabilježili blagi pad. Ovi podaci mogu biti porazni, ali to nije uvijek tako. Ovo samo pokazuje kako se učitelji mogu posvetiti svojim učenicima u potpunosti i to kroz individualni rad, a i okruženje za učenje će biti daleko adekvatnije nego što bi to možda moglo biti u većim razredima, sa više učenika. I učitelji su daleko zadovoljniji radom u privatnim, negoli u javnim školama. Iako se može dogoditi da učitelji u privatnim školama mogu imati manju plaću nego što to imaju učitelji u javnim školama ili da više rade s učenicima, ipak im ostale pogodnosti idu u prilog. Primjerice, učitelji u privatnim školama mogu dulje uživati na godišnjem odmoru, mogu biti kvalitetniji u nastavi jer imaju manje učenika u razredu, a u skladu s time, mogu održavati disciplinu u razredu na vrlo visokoj razini te odraditi sve zamišljene školske aktivnosti. Također, trud učitelja u tim školama, ogledat će se prvenstveno u postignućima njihovih učenika, kao i budućem akademskom uspjehu i činjenici da će učenici s takvim znanjima, postići jako visoke pozicije na budućem radnom mjestu. Stoga brojne engleske privatne škole nastoje zaposliti što više kvalificiranih, visokoobrazovanih učitelja koji će te ciljeve i omogućiti. Nerijetko se događa da i učitelji iz javnih škola prelaze u privatne škole kao što je bilo 2006. godine, kad su privatne škole zaposlile oko 1400 učitelja iz javnih škola. Ili se pak događa da privatne škole znaju zaposliti i učitelje koji su tek dobili svoju diplomu, kao što je to bio slučaj u 2009. godini, a tad se zaposlilo oko 1125 diplomiranih učitelja (Green i sur., 2010.). Također, traže i one koji će imati iskustva u radu s učenicima, a i zabilježeno je da su učitelji koji podučavaju u privatnim školama, bili i sami učenici privatnih škola. To znači da znaju što se od učenika, ali i od njih samih očekuje.

5. PRIVATNO ŠKOLSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

Hrvatska je svoje početke u privatnom sektoru zabilježila tek krajem 18., odnosno, početkom 19. stoljeća, kada je bila pod vlašću Kraljevine Ugarske. 1849. godine izdan je dokument „Osnova temeljnih prava javnog obučavanja za Hrvatsku i Slavoniju“ u kojem se spominju privatne škole. Također, u tom dokumentu stoji da učenici koji su polazili privatne škole, nakon navršene 12. godine, polažu javni ispit u javnoj školi. Sličnost s engleskim privatnim školstvom vidimo u činjenici kako su i nekadašnje privatne škole bile pod državnim nadzorom, a i kao u većini svijeta, privatne su škole osnivali pojedinci ili udruge. Najčešće su to bile fizičke, imućne osobe ili pak crkve. Nakon ovog dokumenta, 1874. godine, već pod vlašću Austro-Ugarske Monarhije, izdan je i „Zakon ob uzgoju pučkih škola i preparandija za pučko učiteljstvo u kraljevinah Hrvatskoj i Slavoniji“. U ovom je zakonu ponovljeno gotovo sve što je bilo spomenuto i u dokumentu, ali je uveden paragraf koji se tiče privatnih škola s pravom javnosti. U njemu stoji kako privatne škole mogu biti one škole s pravom javnosti samo ako kontinuirano rade kroz tri godine. Ovakav slučaj još i danas vrijedi u Hrvatskoj. Nakon tog Zakona, vidljivo je da je na području Hrvatske i Slavonije djelovalo oko 39, a u Vojnoj krajini oko šest privatnih škola na oko 1700 javnih škola. Ipak, Zakon iz 1888. godine, uveo je nekoliko promjena. Ukinuo se državni nadzor privatnih škola te je obvezu nadzora stavio na roditelje, učitelje, osnivače te donatore. Tako je i broj privatnih škola u prethodno spomenutim područjima ostao isti, a povećao se broj vjerskih škola (Matijević, 2001; vidjeti i Lončar, 1958.). Početkom 20. stoljeća, kad je Hrvatska u sastavu Kraljevine SHS (od 1918. godine), najviše je bilo zabilježeno privatnih osnovnih škola, a to su: Ogledna privatna šumska škola dr. Franje Higy-Mandića (Zagreb), Srpska narodna (autonomna) osnovna škola (Zagreb), Osnovna škola sestara uršulinki (Varaždin), Privatna osnovna škola na Ovčari (Sotin), Kofesionalna (reformirana) osnovna škola Korog (Korog) itd. Postojale su i privatne srednje škole i to najviše u Zagrebu: Privatna realna gimnazija dr. Ade Broch, Privatna židovska škola, Privatna ženska učiteljska škola u samostanu sestara milosrdnica, Privatna ženska građanska škola u samostanu sestara milosrdnica te Privatna ženska građanska evangelistička škola (Matijević, 2001.; vidjeti i Almanah Kraljevine Jugoslavije, 1932.).

Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, započinje intenzivniji razvoj privatnog školstva. Tu je posebno uzeta 1991. godina kao ona u kojoj je osnovana privatna obrazovna tvrtka „Pitagora“ u Puli temeljem koje je 13. kolovoza 1993. godine nastala prva privatna osnovna škola „Juraj Dobrila“. U toj je školi, u školskoj godini 1993./1994., bilo upisano oko pedesetak učenika u tri razredna odjela. Iste je godine osnovana i prva privatna srednja škola,

tj. Srednja ekonomska škola „BIG“ u Splitu. Te su dvije privatne škole obilježile početak procesa *privatizacije u hrvatskom školstvu* (Krbec, 1999:273). Kako su godine prolazile, sve je više učenika bilo upisano u privatne osnovne i srednje škole, s time da su privatne srednje škole doživjele najveći porast. Primjerice, u školskoj je godini 1996./1997., djelovalo oko pet privatnih osnovnih škola te 18 privatnih srednjih škola. U svim je školama zastupljeno oko pedeset do sto učenika, a u 2001. godini, zabilježeno je i preko dvjesto učenika u privatnim srednjim školama, najčešće u privatnim gimnazijama te privatnim strukovnim školama. Prema novijim podacima (2006.), bilo je ukupno 127 privatnih odgojno-obrazovnih institucija u Republici Hrvatskoj (Croatia, 2006.). Nakon Pule i Splita, privatne škole su se osnivale i u Zagrebu, Rijeci, Pazinu, Zadru, Osijeku, Dubrovniku, Višnjanu, Varaždinu itd. Matijević (2001.) spominje neke privatne osnovne i srednje škole koje i danas postoje, a koje spadaju pod privatne škole s pravom javnosti. Od privatnih osnovnih postoje i djeluju „Juraj Dobrila“ u Puli, „Kreativni razvoj“ te „Nandi“ u Zagrebu kao i „Grivicu“ u Rijeci. Od privatnih alternativnih osnovnih škola postoje već spomenuta Waldorfska škola „sv. Jurja“ u Zagrebu i Waldorfska škola u Rijeci te osnovna Montessori škola „Barunice Dedee Vranyczany“. Ove se tri škole (kao i sve privatne škole), plaćaju te godišnja školarina za Waldorfske škole iznosi 13.800 kuna dok u Montessori školi ona iznosi oko tisuću kuna više, odnosno, oko 14.400 kuna⁹. Što se tiče privatnih srednjih škola, u Hrvatskoj djeluju Prva privatna gimnazija, Druga opća privatna gimnazija, Privatna klasična gimnazija te Privatna srednja ekonomska škola „Katarina Zrinski“ u Zagrebu, Zadarska privatna gimnazija, GAUDEAMUS u Osijeku, Zagrebačka škola mode i dizajna, Srednja zubotehnička škola DENTAL CENTAR „MARUŠIĆ“ te Privatna jezična gimnazija „Pitagora“ u Splitu itd. Isto tako, postoje i katoličke gimnazije (Pazinski kolegij, Klasična gimnazija „Ruđer Bošković“, Salezijanska klasična gimnazija itd.)¹⁰. Privatne srednje škole su skuplje od privatnih osnovnih škola i to je naročito vidljivo u gimnazijama gdje školarine mogu iznositi i do 27 tisuća kuna. Dakako, sve privatne škole mogu svojim korisnicima ponuditi da školarinu plate u ratama.

U Hrvatskoj, tranzicijskoj zemlji, počeci pluralizma se tek blago vide. To se vidi i kroz Rajičevo istraživanje (2008.) u kojem je sudjelovalo ukupno 550 učitelja osnovne škole, učitelja predmetne nastave kao i roditelja djece koja pohađaju osnovnu školu o mišljenju i znanju o privatnim i alternativnim osnovnim školama. Utvrđeno je kako sve tri skupine nemaju ni pozitivno ni negativno mišljenje o privatnom školstvu gledajući odgojno i

⁹ <http://www.klinfo.hr/izlog/vijesti/koje-su-cijene-privatnih-osnovnih-skola-u-zagrebu/>

¹⁰ popis svih privatnih srednjih škola vidjeti na: <https://www.upisi.hr/docs/Struktura2014-III.html> te na stranici MZOS-a: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2239>

obrazovno djelovanje istih na području Hrvatske. Također, svi ispitanici su ustvrdili kako im je razina znanja o alternativnim koncepcijama na slaboj razini te imaju i donekle pesimističan stav o tome kako će teći daljnji razvoj privatnog školstva u Hrvatskoj tijekom sljedećih deset godina. Prema podacima PISA istraživanja (2012.), u Hrvatskoj je više javnih (98%) od privatnih škola (2%) te su sve privatne škole u Hrvatskoj one s pravom javnosti, a financiraju se od roditelja učenika putem školarina koje mogu iznositi i do 35 tisuća kuna godišnje što u prosjeku iznosi oko 2,9%. Takav status mogu dobiti uz već spomenute tri godine kontinuiranog rada, ali jedino ako zadovolje sve uvjete koje zadovoljavaju i javne škole (*prostor, osoblje, kurikulum itd.*) (Croatia, 2006:16). Osim toga, moraju imati zadovoljene obrazovne standarde koji se ogledaju kroz postignuća učenika putem ocjenjivanja i testiranja kroz državne ispite. Isto tako, država ih financira jer u nastavne planove i programe uključuju one obavezne dijelove kurikuluma koje imaju i javne škole (93,7%). Jedina je razlika što privatne škole mogu imati i svoj vlastiti kurikulum, uz onaj propisan od strane države. Kurikulum privatnih škola mora biti odobren od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, a ministar je nadležna osoba koja prati rad privatnih škola i to putem državnih prosvjetnih inspektora, kao što je slučaj i s javnim školama. Naravno, tu su i donacije od strane nevladinih organizacija ili raznih fizičkih osoba (1%). Isto tako, spominju se i koncesije, tj. model koncesionirane javne službe u školstvu kojoj je cilj da ostvari *potpunu autonomnost i odgovornost u upravljanju ustanovom* (Krbec, 1999:275). Osim toga, daje se prilika da se upoznaju novi pedagoški koncepti te označava i inovacije i to u pogledu novih školskih aktivnosti. Tako se u hrvatskim privatnim školama njeguje individualni pristup svakom učeniku te postoje manji razredi s manjim brojem učenika (najčešće je to od 15 do 20 učenika po jednom razrednom odjelu¹¹) u kojima je takav pristup moguć. Također, sve privatne škole nastoje zadovoljiti potrebe svakog učenika te mu nude, kroz razne dopunske, dodatne ili izvannastavne aktivnosti, mogućnosti optimalnog razvitka. Tako *djelatnici škole posebnu pozornost posvećuju osposobljavanju učenika za služenje stranim jezicima i informatičkom tehnologijom te bavljenje sportskim aktivnostima* (Matijević, 2001:158). Svaka privatna škola će procijeniti što najviše odgovara većini učenika ili će pak svakog učenika usmjeravati prema učenikovom vlastitom izboru na aktivnosti koje ga interesiraju. Time se Hrvatska ugledala na SAD u kojem je nastao "pokret izvrsnosti" (*excellence movement*). Taj pokret nastoji potaknuti učenike na osobni rast i razvitak, a to će najbolje postići upravo putem dodatnih, dopunskih i/ili izvannastavnih aktivnosti. Time privatne škole postaju

¹¹ u prosjeku se u privatnim osnovnim školama nalazi oko 16,6 učenika, a u privatnim srednjim školama 18,1 učenika po razrednom odjelu; prema: Krbec, 1999.

konkurentne na tržištu jer njihovi polaznici ostvaruju jako dobre rezultate i postižu akademski uspjeh, a to mogu zahvaliti najviše trudu cjelokupnog školskog osoblja koje organizira *konzultacije i školsko učenje* (Matijević, 2001:153) da pomogne učenicima u nošenju s određenim problemima ili pak, da im olakša gradivo koje nisu razumjeli na nastavnom satu. Sve to uvjetuje da učenici postižu iznimne rezultate na državnom maturi, a posebno su tu uspješne privatne gimnazije čiji učenici ostvaruju oko 98% prolaznosti na državnoj maturi iz različitih područja¹².

Isto tako, značajan je i raspored odvijanja tih aktivnosti. Gotovo sve privatne škole u Hrvatskoj, bilo da se radi o osnovnim ili srednjim školama, započinju svoj rad u 8:30 sati te najčešće završavaju oko 16-17 sati. Pauze za ručak odvijaju se u popodnevnim satima, a iznimke se mogu pojaviti u privatnim osnovnim školama. Nakon ručka najčešće slijedi produženi boravak u kojem djeca u privatnim osnovnim školama pišu svoje domaće zadaće ili mogu odlaziti na izvannastavne aktivnosti koje mogu ili ne moraju biti ponuđene u sklopu produženog boravka dok se u privatnim srednjim školama odvijaju samo izvannastavne aktivnosti. Za razliku od javnih škola, u nekim privatnim školama, učenici su obavezni nositi školske odore na nastavni sat, kao npr. u „Grivici“ u Rijeci. I u Hrvatskoj je slučaj da roditelji višeg imovinskog statusa, šalju svoju djecu u privatne škole, a i dobiveni podaci pokazuju kako roditelji imaju završen visok nivo obrazovanja, odnosno, fakultetski su obrazovani. Što se tiče roditelja slabijeg imovinskog statusa, za razliku od Engleske, njihova djeca dobivaju vaučere. Do 2000. godine, privatne škole su najčešće bile financirane od strane roditelja i ostalih donatora, a od 2001. godine, država je uvela novčanu pomoć u obliku vaučera za pohađanje privatnih osnovnih i srednjih škola učenicima slabijeg imovinskog statusa. U skladu s time, postojali su vaučeri koji su se davali u obliku *poreznih olakšica u visini troškova školovanja djeteta* (Krbec, 1999:276) te obrazovni vaučeri koji su podmirivali troškove školarina u privatnim školama s pravom javnosti, a radilo se o djelomičnom ili potpunom podmirenju. Ovakvo je stanje postojalo do 2009. godine, kad je država odlučila ukinuti vaučere za privatne škole, ali je ipak 2010. godine odlučila djelomično financirati samo privatne alternativne osnovne škole¹³. I djeca stranaca dolaze u hrvatske privatne škole, kao što je slučaj u privatnoj osnovnoj školi „Kreativni razvoj“ u Zagrebu gdje je gotovo 20% učenika koji su došli iz drugih zemalja.

¹² <http://www.tportal.hr/vijesti/znanost/414156/Koliko-hrvatskih-ucenika-i-zasto-ide-u-privatne-skole.html>

¹³ <http://www.tportal.hr/vijesti/znanost/414156/Koliko-hrvatskih-ucenika-i-zasto-ide-u-privatne-skole.html>

Po svemu navedenom, Hrvatska polako, ali sigurno prati korake vodećih zemalja, a budući da je u Europskoj uniji, od nje se to i očekuje. Tu dakako, dosta velik utjecaj ima i globalizacija, kao i sve drugačiji i noviji obrazovni trendovi. Jedan od takvih trendova jest i orijentacija na učenika, odnosno, pojava da je cijeli odgojno-obrazovni proces u privatnim školama usmjeren na potrebe učenika (razvojno-humanistička paradigma), ali to je još, nažalost, neprepoznato u javnim školama. Isto tako, upravo ova orijentacija na učenika može biti valjan razlog zašto roditelji u Hrvatskoj odlučuju svoju djecu upisati u privatne umjesto u javne škole. Ubrzo će se uvidjeti kako će i u Republici Hrvatskoj pitanje socio-ekonomske stratifikacije sve više dolaziti do izražaja te kako će i raslojavanje na bogate i siromašne, zauzeti središnje mjesto i na polju obrazovanja.

6. KOMPARATIVNA ANALIZA PRIVATNOG ŠKOLSTVA U ENGLESKOJ I HRVATSKOJ

Nakon prikaza privatnog školstva u Engleskoj i Hrvatskoj, ovo će se poglavlje orijentirati na komparativni prikaz spomenutih zemalja. Nužno je istaknuti kako je daleko više sličnosti negoli što je različitosti. Prva se temeljna razlika očituje u gospodarskom stanju obje zemlje. Engleska pripada visoko razvijenim zemljama u kojima prevladava pedagoški, školski i politički pluralizam te je prisutna decentralizacija koja vodi ka školskoj samostalnosti. Stupanj autonomije ponajviše je vidljiv u kreiranju vlastitog kurikuluma na koje privatne škole polažu pravo koje njihovo Ministarstvo školstva mora odobriti. Takav je slučaj i u Hrvatskoj gdje privatne škole mogu kreirati i svoj vlastiti kurikulum koji opet mora biti odobren od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Ipak, u Hrvatskoj sve privatne škole koje imaju status privatnih škola s pravom javnosti, moraju provoditi svoj rad prema državnom kurikulumu i to one obavezne dijelove koji se pojavljuju i u javnim školama. Stoga, u Hrvatskoj se može dogoditi "kombinacija" između državnog i privatnog kurikuluma. Dakako, vidljiv je utjecaj državnih vlasti koje se uključuju u većinu školskih odluka dok se odluke proizašle od onih koji se izravno bave odgojno-obrazovnim radom, zanemaruju ili se uopće ne pojavljuju upravo zbog prevelikog utjecaja države. Takav centralizirani sustav nije iznimka ni u privatnim školama, a i sama Hrvatska spada pod tranzicijske zemlje, tj. zemlje u razvoju u kojima se pedagoški i školski pluralizam tek blago naziru, odnosno, tek su u začetku. Iako je Engleska decentralizirana zemlja ipak posjeduje karakteristiku centraliziranih sustava. Naime, i englesko i hrvatsko privatno školstvo pod nadzorom su državnog prosvjetnog inspektorata kojim upravlja sam Ministar. To je opravdano činjenicom da su privatne škole, iako osnovane od strane pojedinaca, vjerskih udruga, nevladinih organizacija itd., ipak one koje moraju biti prijavljene i koje moraju dobiti odobrenje za svoj odgojno-obrazovni rad upravo od Ministarstva, odnosno od države. Država stoga polaže pravo da nadgleda rad tih škola isto kao što nadgleda rad državnih škola pod njihovom vlašću.

Kada govorimo o financiranju privatnih škola, zajedničko ovim zemljama jest što se obje financiraju od školarina koje roditelji prilažu, ali i od raznih donatora. To je, naravno, u različitom postotku, s time da Engleska prednjači. U Hrvatskoj je poznat slučaj da je i država sudjelovala u financiranju privatnih škola, odnosno, financiranju siromašnijih obitelji koja si naprosto nisu mogla priuštiti plaćanje visokih školarina. To je činila sve do 2009. godine, a u Engleskoj je ukinuće školarina nastupilo deset godina prije, tj. 1999. godine. U Hrvatskoj, iznimka postoji samo za privatne alternativne osnovne škole (Montessori i Waldorf) gdje

država sudjeluje u djelomičnom financiranju. I u Engleskoj i u Hrvatskoj postoji ista situacija te školarine privatnih osnovnih i srednjih škola sada plaćaju roditelji djece i donatori. Školarine za privatne škole u Engleskoj su jako visoke, otprilike deset tisuća funti što bi iznosilo oko 90 tisuća kuna. Dakako, tako visoke školarine nisu slučaj u Hrvatskoj gdje cijene školarina mogu doseći i preko 30 tisuća kuna za privatne srednje škole dok je za privatne osnovne škole cijena školarine gotovo dvostruko manja. Sličan je slučaj i u Engleskoj u kojoj su školarine više i skuplje za privatne srednje škole. Osim toga, cijene školarina u Engleskoj mogu iznositi i preko deset tisuća funti, a dostižu i cijenu do 24 tisuće funti budući da se radi o školama-internatima koje postoje i u Hrvatskoj (pr. Pazinski kolegij). Ovakav je omjer cijena u skladu s gospodarstvom obje zemlje te prihodima koje ljudi imaju s obzirom na pripadajući društveni sloj. Važno je naglasiti kako se u Engleskoj događa priljev učenika iz drugih država svijeta, naročito s područja Azije, a novopridošlice odlaze upravo u škole-internate koje njima i njihovim roditeljima omogućuju sigurnost i gotovo bezbrižnost što se tiče stanovanja. U Hrvatskoj je najviše novopridošlica prisutno samo u privatnim školama iako je to zanemareni broj u odnosu na Englesku, a više ih je u "običnim" privatnim školama, nego u školama-internatima (Matijević, 2001.).

U Engleskoj, kao i u Hrvatskoj, djeluje više javnih od privatnih škola. Razlika je samo 4% u korist Engleske, ali to dovodi do socio-ekonomske stratifikacije koja je u Engleskoj visoka, dok je u Hrvatskoj gotovo nepostojeća te stoga i zanemariva iako se to može promijeniti u budućnosti. Visok stupanj socio-ekonomske stratifikacije u Engleskoj možemo "zahvaliti" činjenici da privatno školstvo za Engleze ima trajan tradicijski utisak jer škole iz ovog sektora predstavljaju elitizam i luksuz koji si samo bogati članovi društva mogu dozvoliti. To se dodatno naglašava kroz selektivnost, a ona se "pojavljuje" tijekom učenikove jedanaeste godine koja predstavlja prelazak u srednju školu, ali samo ako uspiju proći ispit eleven plus. U Hrvatskoj ne prevladava ova stratifikacija na takav način iako je istina da roditelji bogatijeg sloja najčešće priušte svojoj djeci skupi odlazak u privatne škole. Hrvatska je u 19. i 20. stoljeću također imala privatne škole za djevojčice, ali su one prestale s radom negdje nakon Drugog svjetskog rata dok je Engleska takve škole imala u 19. stoljeću te je do danas zadržala samo ime, a zajedničko ovim zemljama je što su većina privatnih škola za djevojčice danas heterogene, odnosno, polaze ih i djevojčice i dječaci, a događa se i obrnuti slučaj. Razliku vidimo i u vjerskim školama. Vjerske su škole u Hrvatskoj uključene u sustav privatnog školstva dok je većina vjerskih škola u Engleskoj prešla u sustav javnog školstva zbog financijskih problema, a to su učinile na prijedlog Laburističke stranke. Važno je i spomenuti

kako je englesko privatno školstvo bogato različitim vrstama privatnih škola dok je privatno školstvo u Hrvatskoj orijentirano na "obične" privatne škole, ali i privatne alternativne škole.

Kada govorimo o roditeljima djece koja pohađaju privatne škole, vidljivo je po brojnim istraživanjima kako su takvi roditelji većeg imovinskog statusa, ali i da su visokoobrazovani. Ove dvije karakteristike nastoje osigurati i svojoj djeci, a ponajviše to žele ostvariti tako što ih upisuju upravo u privatne škole. To je slučaj i za Englesku i za Hrvatsku. Od privatnih škola ovi roditelji očekuju zaista mnogo te je u obje zemlje zabilježeno da roditelji ostvaruju jako dobru suradnju sa školskim osobljem u privatnim školama. To može biti i kroz zajedničke aktivnosti između roditelja i djece, preko konzultacija školskog osoblja s roditeljima, pa sve do izravne uključenosti roditelja u sam rad škola (pr. Vijeće roditelja). Roditelji su zadovoljni ovakvim pristupom, a ponajviše su zadovoljni i sami učitelji koji djeluju u tim školama. I u Engleskoj i u Hrvatskoj prisutno je da su učitelji u privatnim školama visokoobrazovani, a oni koji rade u privatnim alternativnim školama, stekli su i specijalističko obrazovanje za rad u primjerenim institucijama za obrazovanje takvih učitelja za tu vrstu škole. Dakako, učitelji su daleko više zadovoljniji radom u privatnim negoli u javnim školama i to ponajviše što im je omogućen individualan pristup učeniku zahvaljujući manjoj veličini razreda, tj. manjem omjeru učenika na jednog učitelja. Ovim se jača razvojno-humanistička paradigma koja naglašava orijentaciju na učenikove potrebe, mogućnosti, želje i sposobnosti. To sve doprinosi kvalitetnoj pripremi učenika za fakultet, a bitno je naglasiti da učenici privatnih škola postižu jako dobre rezultate na državnim ispitima. Poglavitito se to vidi u Engleskoj u kojoj učenici privatnih škola postižu visoke rezultate na području čitanja i na GSCE ispitima dok učenici privatnih srednjih škola u Hrvatskoj ostvaruju odlične rezultate na državnoj maturi. Ovakvi rezultati se i ostvaruju zahvaljujući činjenici da privatne škole svojim učenicima nude znanja iz raznih područja te naglašavaju učenje stranih jezika kao imperativ modernog društva. Osim stranih jezika, učenici u tim školama uče ovladavati i informatičko – komunikacijskom tehnologijom koja je bitna za globalizirani svijet. Ne smije se zaboraviti ni učenje starih jezika, kao što je latinski i grčki jezik. Takvo što njeguje se u obje zemlje. Učenici su uključeni i u izvannastavne aktivnosti koje za svoje učenike organiziraju privatne škole i u Engleskoj i u Hrvatskoj dok je u Hrvatskoj prisutna i dodatna i dopunska nastava za učenike kojima je potrebno dodatno pojašnjenje ili koji žele naučiti više. Sve prethodno navedeno doprinosi rastu i razvitku svakog učenika ponaosob i to tako što se njeguju i akademske i neakademske vještine koje će im dobro doći za svakodnevni, ali i profesionalni život. Izričaju privatnih škola doprinose i školske uniforme koje su u Engleskoj obavezne za

sve polaznike, a u Hrvatskoj je samo jedna privatna škola koja od svojih učenika zahtijeva nošenje školskih odora, a to je osnovna škola „Grivica“ u Rijeci.

7. ZAKLJUČAK

Privatne su se škole pokazale kao one škole koje promiču elitizam, ali isto tako, utvrđeno je kako one jesu simboli kvalitetnog školstva. Javne su se škole pokazale kao one kojima nedostaje jedan ključni aspekt, a to je orijentacija na učenika i njegove potrebe dok su privatne škole to postigle zahvaljujući manjoj veličini razreda u kojima prevladava manji broj učenika te je time omogućen bolji pristup učenicima u nastavi koje učitelji u tim školama maksimalno iskorištavaju da im podare ono najbitnije, a to je znanje za daljnji akademski uspjeh. Do istog se zaključka došlo sagledavajući sličnosti i razlike između privatnih školskih sustava u Engleskoj i Hrvatskoj, a koji pripadaju različitim školskim sustavima. Dakako, utvrđeno je kako su školski, pedagoški i politički pluralizam zaista bitni u jednoj državi jer utječu na odabir idealne i primjerene škole za učenike s obzirom na imovinski status roditelja. Roditelji su se kao ključni aspekt provlačili kroz cijeli završni rad upravo iz razloga što oni predstavljaju odlučujući faktor za kvalitetan odabir škole. Osim njih, pokazalo se kako financiranje privatnih škola može ili pospješiti ili umanjiti negativne učinke socio-ekonomske stratifikacije koja je u Engleskoj još uvijek na visokoj razini dok je u Hrvatskoj gotovo neprimjetna. To se može promijeniti kroz naredne godine jer je potražnja za što boljim i kvalitetnijim obrazovanjem postala imperativom i onih bogatijih i onih siromašnijih, ali je žalosno što će samo bogatiji sloj dobiti priliku za ovakvim obrazovanjem. Ono što se pokazalo zanimljivim za buduća istraživanja jest i pitanje diskriminacije koja se kao skriveni problem pojavljuje kad se uspoređuju javne i privatne škole. Iako se nije izravno obrađivalo ovo pitanje, iščitavajući između redaka, moglo se vrlo lako zaključiti kako bi diskriminacija mogla postati jednim od problema kad se uspoređuju javne sa privatnim školama. Umjesto zaključka, mogao bi se dati jedan prijedlog za rješenje ovog problema. Naime, bilo bi idealno provesti istraživanja i na temu diskriminacije u obrazovanju i to u i izvan Europe. Osim toga, uspjeh privatnih škola označava moć bogatijih naspram onih siromašnijih koji si, nažalost, ne mogu priuštiti dovoljno kvalitetno obrazovanje. Sve je ovo povezano sa već spomenutom stratifikacijom, ali i sa diskriminacijom koji će u budućnosti predstavljati još veće raslojavanje među ljudima budući da je obrazovanje postalo vrijedna roba koju si još uvijek, malo tko može priuštiti, a odlazak u elitnu školu će ostati samo za bogatije članove društva te *prinudni kanal za stjecanje znanja* (Vrcelj, 2000:20).

8. LITERATURA

a) knjige:

- Antić, S. i sur. (1993). *Školstvo u svijetu: komparativna analiza hrvatskog i europskog (svjetskog) školstva*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
- Matijević, M. (2001). *Alternativne škole*. Zagreb: Tipex
- Matijević, M. i sur. (1994). *Pluralizam u odgoju i školstvu*. Zagreb: Katehetski salezijanski centar
- Matijević, M. (1994). *Prilozi razvoju pluralizma u odgoju i školstvu: zbornik radova*. Zagreb: Institut za pedagojska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta
- Vrcelj, S. (2000). *Školska pedagogija*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci
- Vrcelj, S. *The Croatian education system; Societal trends and issues for the twenty-first century*
- Walford, G. (1992). *Privatne škole: iskustva u deset zemalja*. Zagreb: Educa

b) časopisi:

- Arum, R. (1996). Do Private schools force Public schools to complete?. *American Sociological Review*, 29-46. Dostupno na: <http://www.sociology.fas.nyu.edu/docs/IO/221/arum-asr96.pdf>
- Catlaks, G. (2006). Public and Private education: Models in Europe. *Education International*, 1-9. Dostupno na: <https://www.google.hr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Education+and+privatisation+in+the+countries+of+Central+and+Eastern+Europe%3B+First+session+%E2%80%93+Public+and+Private+Education%3A+models+in+Europe>

- Goldhaber, D. (1996). Public and Private High Schools: Is School Choice an Answer to the Productivity Problem?. *Economics Of Education Review*, 93-109. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/4835790_Public_and_Private_High_Schools_Is_School_Choice_an_Answer_to_the_Productivity_Problem
- Green, F. i sur. (2010). Competition for Private and State School Teachers. *Centre for the Economics of Education*, 1-35. Dostupno na: <http://cee.lse.ac.uk/ceedps/ceedp94.pdf>
- Green, F. i sur. (2010). The Changing Economic Advantage from Private School. *The Institute for the Study of Labor (IZA)*, 1-33. Dostupno na: <http://ftp.iza.org/dp5018.pdf>
- Green, F. i sur. (2007). The Changing Economic Returns To Private Education. *Centre for the Economics of Education*, 1-36. Dostupno na: https://www.kent.ac.uk/economics/documents/gfg>Returns_To_Independent_School_Education4_3.pdf
- Green, F. i sur. (2010). The Changing Economic Returns To Private Education. Centre for the Economics of Education. *Centre for the Economics of Education*, 1-36. Dostupno na: <http://cee.lse.ac.uk/ceedps/ceedp115.pdf>
- Hoxby, C. M. (1994). Do Private schools provide competition for Public schools?. *National Bureau Of Economic Research*, 1-53. Dostupno na: <http://www.nber.org/papers/w4978.pdf>
- Krbec, D. (1999). Privatne škole i obrazovna politika u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 6, 3, 269-278. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/29983>
- Krbec, D. (2000). Institucionalni okvir reforme obrazovnog sustava Hrvatske : mogućnosti i ograničenja. *Financijska teorija i praksa*, 24, 1, 129-144. Dostupno na: <http://www.ijf.hr/institucionalizam/krbec.pdf>

- Machin, S., Wilson, J. (2005). Public and Private Schooling Initiatives in England. *Program on Education Policy and Governance (PEPG)*, 1-23. Dostupno na: <http://www.innovations.harvard.edu/sites/default/files/PEPG-05-16machin.pdf>
- Matijević, M. (2011). Pedagoški i školski pluralizam kao šansa za uvažavanje temeljnih ljudskih i dječjih prava. *Nova škola*, 6, 8, 1-9. Dostupno na: <http://www.pfb.unssa.rs.ba/Casopis/Broj%208/MilanMatijevic.pdf>
- McEwan, P. J. (2000) Comparing the Effectiveness of Public and Private Schools: A Review of Evidence and Interpretations. *National Center for the Study of Privatization in Education Teachers College, Columbia University*, 1-47. Dostupno na: <http://eric.ed.gov/?id=ED480734>
- Milutinović, J., Zuković, S. (2013). Educational Tendencies: Private and Alternative Schools. *Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 15, 2, 241-266. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=157297
- Rajić, V. (2008). Stavovi učitelja i roditelja o razvoju privatnog i alternativnog osnovnog školstva u republici hrvatskoj. *Odgojne znanosti*, 10, 2, 329-347. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=46494
- Ryan, C., Sibieta, L. (2010). Private schooling in the UK and Australia. *Institute for Fiscal Studies (IFS)*, 1-20. Dostupno na: <http://www.ifs.org.uk/bns/bn106.pdf>
- Walford, G. (2000). Funding for Private Schools in England and the Netherlands. Can the Piper Call the Tune?. *National Center for the Study of Privatization in Education Teachers College, Columbia University*, 1-42, Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/241333876_Funding_for_Private_Schools_in_England_and_the_Netherlands_Can_the_Piper_Call_the_Tune

- Walford, G. (2009). Private schools in England. *Zeitschrift für Pädagogik*, 55, 5, 716-731. Dostupno na:
http://www.pedocs.de/volltexte/2011/4270/pdf/ZfPaed_2009_5_Walford_Private_Schools_England_D_A.pdf
- Wenglinsky, H. (2007). Are Private High Schools Better Academically Than Public High Schools?. *Center on Education Policy (CEP)*, 1-32. Dostupno na:
<https://www.google.hr/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=Are+Private+high+schools+better+academically+then+Public+high+schools%3F>

c) Internet izvori – on-line izvori i web stranice

- Education International. Pristupljeno: 14. srpnja 2016. na https://www.ei-ie.org/en/websections/content_detail/3247
- Eurydice (2000). *Private education in the European Union: Organisation, administration and the public authorities' role*. Pristupljeno: 4. prosinca 2015. na
http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/eurydice///istruzione_privata_2000_EN.pdf
- Growing schools (2015). *Comparison of different types of school: A guide to schools in England*. Pristupljeno: 4. prosinca 2015. na
<http://www.newschoolsnetwork.org/sites/default/files/Comparison%20of%20school%20types.pdf>
- Koje su cijene privatnih osnovnih škola u Zagrebu?. Pristupljeno: 11. kolovoza 2016. na <http://www.klinfo.hr/izlog/vijesti/koje-su-cijene-privatnih-osnovnih-skola-u-zagrebu/>

- Koliko hrvatskih učenika i zašto ide u privatne škole?. Pistupljeno: 11. kolovoza 2016. na <http://www.tportal.hr/vijesti/znanost/414156/Koliko-hrvatskih-ucenika-i-zasto-ide-u-privatne-skole.html>
- MZOS - Srednjoškolski odgoj i obrazovanje. Pistupljeno: 11. kolovoza 2016. na <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2239>
- OECD (2011). *Private schools: Who benefits?*. PISA in Focus. Pistupljeno: 4. prosinca 2015. na <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisainfocus/48482894.pdf>
- OECD (2012). *Public and Private schools: How management and funding relate to their socio-economic profile*. PISA. Pistupljeno: 4. prosinca 2015. na <http://www.oecd.org/pisa/50110750.pdf>
- OECD (2009). *Viewing the United Kingdom school system through the prism of PISA*. Pistupljeno: 4. prosinca 2015. na <http://www.oecd.org/pisa/46624007.pdf>
- OECD (2011). *What is the student-teacher ratio and how big are classes*. Education at the Glance. Pistupljeno: 4. prosinca 2015. na <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/48631144.pdf>
- Osnovna Montessori škola barunice Dédée Vranyczany. Pistupljeno: 11. kolovoza 2016. na <http://os-montessori-bdvranychany-zg.skole.hr/skola>
- Osnovna Waldorfska škola. Pistupljeno: 11. kolovoza 016. na <http://www.waldorf-rijeka.hr/o-skoli/o-nasoj-skoli>
- Upisi.hr (2014). *Struktura razrednih odjela i broja učenika I. razreda srednjih škola u školskoj godini 2014./2015.: III. dio - privatne škole*. Pistupljeno: 4. prosinca 2015. na <https://www.upisi.hr/docs/Struktura2014-III.html>
- World Data of Education (2006). *Croatia*. UNESCO. Pistupljeno: 4. prosinca 2015. na http://www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Publications/WDE/2010/pdf-versions/Croatia.pdf

SAŽETAK

Privatne škole su one škole koje promiču elitizam, znanje, usmjerenost na učenika te se nalaze u gotovo svim europskim i vaneuropskim zemljama. Globalizacija postavlja jako puno zahtjeva pred ljude te je neminovno da će se odraziti i na obrazovanje i školske sustave svih zemalja. Obrazovanje je kao proces visoko na ljestvici prioriteta kod visoko razvijenih zemalja, kao što je to slučaj s Engleskom, a u Hrvatskoj se laganim koracima prepoznaje iako je to nedovoljno gledajući uspjehe drugih zemalja. Bogatiji roditelji nastoje osigurati svojoj djeci kvalitetno obrazovanje te se nerijetko odlučuju za privatne škole koje su u većini društava prepoznate kao simbol kvalitetnog školstva. Isto tako, roditelji nastoje biti motivirani te se uključuju u dobivanje adekvatnih informacija o školi koju će njihovo dijete polaziti, a kasnije, ostvaruju i iznimno dobru i kvalitetnu suradnju s odabranom školom.

Što se tiče privatnih škola, one se mogu financirati i od strane države, ali i od roditelja učenika, kao i od raznih donatora i to od fizičkih osoba ili nevladinih organizacija. Također, ostvaruju i školsku autonomiju, što se u javnim školama teško postiže upravo iz razloga što su one pod državnom vlašću. Stoga, privatne škole imaju dosta privilegija za razliku od javnih, ali su one, isto tako, pod državnim prosvjetnim inspektoratom kojeg vodi ministar školstva. Neke od negativnih strana privatnih škola prepoznaju se u tri kategorije: socio-ekonomska stratifikacija, kategorija ulaska u školu te kvaliteta same škole. U skladu s time, imamo i vaučere, tj. školarine koje država najčešće daje roditeljima za školovanje njihove djece u privatnim školama. Neke od prednosti privatnih škola naspram javnih škola jesu: zavidna postignuća na području matematike i čitanja, bolji akademski uspjeh te manja veličina razreda. Učitelji u privatnim školama iskazuju veće zadovoljstvo rada u privatnim nego učitelji u javnim školama. Hrvatska je za razliku od Engleske, slabija u području školskog, pedagoškog i političkog pluralizma, a njezini stanovnici iskazuju pomalo pesimističan stav o privatnom školstvu u narednih deset godina. Potrebno je poduzeti istraživanja koja se dotiču diskriminacije, a koja u budućnosti može imati razorne posljedice na obrazovanje.

KLJUČNE RIJEČI: pluralizam, privatne škole, javne škole, socio-ekonomska stratifikacija, diskriminacija

ABSTRACT

Private schools are those schools that promote elitism, knowledge, focus on students and are found in almost all European and non-European countries. Globalization puts a lot of requests from people and is bound to be reflected in the education and school systems of all countries. Education is a process of high priority for highly developed countries, as is the case of England, while in Croatia, the slow steps are recognized even though it is not enough looking at the successes of other countries. Richer parents seek to give their children a quality education and often opt for private schools that are in most societies recognized as a symbol of quality education. Also, parents tend to be motivated and are included in obtaining adequate information about the school that their child will attend, but later realized the extremely good cooperation with selected schools.

As for private schools, they can be financed by the state but also from students' parents, as well as from a variety of donors and of individuals or non-governmental organizations. Also, they exercise school autonomy, which is in the public schools hardly achieved precisely because they are under state authority. Therefore, private schools have a lot of privileges as opposed to public, but they were also under state educational inspectorate led by the Minister of Education. Some of the negative aspects of private schools are recognized in three categories: socio-economic stratification, category of entering the school and the quality of the school. Accordingly, we have vouchers, apropos, tuition which the government usually gives parents for education of their children in private schools. Some of the advantages of private schools versus public schools are: enviable achievement in the field of mathematics and reading, better academic performance and smaller class size. Teachers in private schools showed greater satisfaction working in the private rather than the teachers in public schools. Croatia is in contrast to England, weaker in the area of academic, pedagogical and political pluralism, and its inhabitants are reported somewhat pessimistic attitude about private education in the next ten years. It is necessary to undertake investigations that are related to discrimination, which in the future can have devastating effects on education.

KEY WORDS: pluralism, private schools, public schools, socio-economic stratification, discrimination